

Leerreis 5 Biodiversiteitsmonitor

Datum	dinsdag 26 maart 2019
Locatie	Wageningen UR-Open Teelten (PPO),
Adres	Edelhertweg 1 Lelystad (Grote zaal, direct rechts na ingang)

Doel

Doel van deze leerreis is het leren van en reflecteren op het proces van de totstandkoming van de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij, en vervolgens te verkennen wat dit betekent voor de ontwikkeling van de biodiversiteitsmonitor Akkerbouw.

Ochtend

Intern gesprek met aanwezigen vanuit het lab. Gesprek over intenties van de monitor en over bewijskracht. Hoe weten we dat dit de indicatoren zijn?

We deelden onze individuele vooroordelen en onze nieuwsgierigheid. Het delen van de vooroordelen in de kring, veroorzaakte hier en daar verontwaardiging en enige commotie. Het is moeilijk om alleen te luisteren en niet te reageren. Het is ook moeilijk echt nieuwsgierige vragen te formuleren, los van je eigen aanname daarin.

Er was een rustige dynamiek in de groep.

Lunch

In de lunch was er gelegenheid voor een korte excursie naar de proefvelden van Wageningen UR-Open Teelten. Wijnand Sukkel van PPO was onze gids. We zagen proefvelden waar gekeken werd naar de invloed van de akkerbouw op bodemleven en opbrengst. We zagen strokenteelt (afwisselende gewassen in stroken naast elkaar). Hoe smaller de stroken (dus hoe afwisselender), hoe meer insecten. We zagen proefvelden waar niet geploegd werd. Blijkt goed voor bodemleven en niet negatief van invloed op opbrengst. En we zagen proeven met akkerbouw gemengd met rijen bomen (notenbomen, hazelaars). Deze smalle reepjes doorbreken de monotonie van de akker en blijken welkome vluchtroutes voor fauna. Ze geven daarnaast ook nog oogst in de vorm van noten of vruchten.

Al deze proeven zijn gericht op een toekomstige situatie waar gebruik van bestrijdingsmiddelen steeds meer aan banden gelegd wordt. Welke alternatieven zijn er voor plaagbestrijding?

Middag

In de middag werden drie gasten uitgenodigd die betrokken zijn geweest bij de totstandkoming van de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij: Natasja Oerlemans (WNF), Jeen Nijboer (Rabobank) en Guus van Laarhoven (FrieslandCampina). Tevens waren er drie gasten als toehoorders uitgenodigd omdat zij betrokken zijn bij de ontwikkeling van de Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw: Matthé Elema (Branche Organisatie Akkerbouw), Peter Roelfsema (Provincie Groningen) en Gea Bakker (Rabobank).

Het gesprek was een open gesprek, geen presentaties, maar letterlijk een kringgesprek. Het viel op dat het openingsrondje lang was. Men voelde de behoefte om veel te vertellen over eigen werkzaamheden en projecten. De dynamiek bleef rustig. Het zitten in de kring belemmerde verdere interactie met de gasten in een kleinere groep.

Samenwerken

We vroegen de gasten naar hun ervaringen in de samenwerking onderling en binnen hun eigen organisatie. Blijkt dat alle drie de initiatiefnemers flink moeite hebben moeten doen om het project binnen hun eigen organisatie te verkopen. Samenwerken met de andere twee partijen werd gezien als 'heulen met de vijand'.

Voor de Rabobank is de motivatie mee te doen: meer te produceren tegen een duurzame bedrijfsvoering. Uitgangsgedachte is dat alleen duurzaam boeren de toekomst heeft. Hierdoor worden de afzetrisico's door duurzaam produceren beperkt en loopt de bank minder risico bij het uitlenen van geld. De bank zit erin vanuit financieel ratio. Tot nu toe hebben banken een aparte afdeling duurzaamheid. Dat zou eigenlijk geïntegreerd moeten zijn door het bedrijf heen. De bank heeft invloed doordat ze eisen kan stellen aan de bedrijfsvoering en prikkels kan uitdelen door middel van het bieden van rentevoordeel.

Het kostte tijd ook om elkaars taal te leren spreken en ieders wensen en ideeën te vertalen naar meetbare indicatoren.

In het verhaal van de drie gasten bleek de band die zij hebben opgebouwd in dit intensieve samenwerkingsproces. Er was chemie tussen hen. Ze waren zich bewust van hun eigen organisatie, hun belangen en positie, maar ook die van de ander.

Meten

Focus lag op een meetinstrument voor heel Nederland. De monitor meet niet het aantal grutto's (bijvoorbeeld) want daar heeft boer uiteindelijk geen invloed op, maar criteria ten aanzien van gunstige omstandigheden voor de grutto.

Ondertussen waren in de buitenwereld de verwachtingen hoog gespannen: agrariërs en agrarische natuurverenigingen vonden dat ze het zelf al heel goed deden en wilden eigenlijk het liefst morgen geld ontvangen voor hun inspanningen. Dit kan wel zo zijn. Met de monitor kan het ook worden aangetoond. Het voordeel van Nederland is de hoge data dichtheid. Dit maakt het niet 1-2-3 vertaalbaar naar het buitenland. Maar het begint in denken in KPI's.

Het was een zoektocht naar de juiste indicatoren (KPI's):

- Het moest eenvoudig blijven, praktisch en het moest aangrijpen op het vakmanschap van de boer. Daarnaast moesten de KPI's op elk bedrijf gerealiseerd kunnen worden.
- Er moest op gegeven moment een knoop doorgehakt worden, niet blijven discussiëren en finetunen. Dat is voor volgende stappen in de doorontwikkeling van de monitor.
- Spannend als wetenschappers nu gaan rekenen aan de KPI's. Er zijn meerdere toetsen gedaan. Methodisch zou dit een showcase kunnen zijn voor de FAO. FRC is hierover in gesprek met de FAO.
- De indicator gewasbescherming zit er niet in. Reden was dat dat in permanent grasland niet veel werd gebruikt en ze het aantal KPI's wilden beperken. Dat was achteraf gezien misschien gemiste kans, en zou voor akkerbouw ook weer opnieuw bekeken moeten worden.

Integraal

Woord biodiversiteitsmonitor dekt niet de lading. Het is meer een integrale Duurzaamheidsmonitor. Biodiversiteit gaat over evenwicht. Verschillende factoren moeten op elkaar worden afgestemd om te zorgen voor gunstige omstandigheden voor biodiversiteit.

Boeren worden gestimuleerd integraal te enken. Ze moeten op alle KPI's letten. Niet alleen zonnepanelen leggen, maar ook nadenken over waar het voer vandaan komt.

Het integrale, denken over duurzaamheid in brede zin (bijv ook klimaatdoelen meenemen) zat er niet vanaf het begin in.

Gebiedsgerichte aanpak kan ook nog sterker: iets ontwikkelen als gebieds-KPI's, is dat mogelijk? Dit kan niet vanuit de biodiversiteitsmonitor maar kan bijvoorbeeld wel vanuit de provincies; bijvoorbeeld als alle ondernemers in een gebied mee zouden doen aan de monitor. Het is de bedoeling om dit mee te nemen in het Deltaplan

Lessen die getrokken zijn uit het proces t.b.v. ontwikkelen monitor voor de akkerbouw

- Ontwikkel een integrale monitor over alle duurzaamheidsthema's heen. De kunst is om ook klimaat en gewasbescherming mee te nemen. Bodemkwaliteit is een integraal thema die aan alle individuele duurzaamheidsthema's bijdraagt. Hier zijn dus win-win mogelijkheden.
- Een monitor voor de akkerbouwsector is ingewikkelder omdat je niet te maken hebt met een hoofdproduct (melk) maar met veel meer afzetketens (aardappelen, suiker, graan), je moet dus afstemmen met meer partijen (de afzetpartijen waren niet aanwezig tijdens de leerreis).
- Je moet werken vanuit je eigen overtuiging maar steun intern vanuit het management en vertrouwen in de samenwerkingspartners is onontbeerlijk
- Benoem niet vooraf alle verwachtingen omdat mogelijk boeren anders snel te veel verwachten
- Bij de biodiversiteitsmonitor voor de melkveehouderij zijn boeren te laat in het proces betrokken als gevolg van het feit dat de initiatiefnemers vooral intern druk waren om het wantrouwen weg te nemen. Hierdoor moesten ze nadat ze onderling een gezamenlijke taal hadden ontwikkeld dit proces nog eens doorlopen samen met de boeren.
- Rabo en FRC zijn beiden coöperaties. Dit was wel een belangrijk aspect omdat de kosten voor het bedrijf zelf waarschijnlijk niet worden goedgemaakt.
- Bedenk dat het proces tijd kost, loop niet te ver voor de troepen uit
- Werk niet vanuit een schuldgevoel maar denk mee vanuit oplossingen

De toehoorders (ontwikkelaars biodiversiteitsmonitor akkerbouw) konden aan het eind van de middag reflecteren:

- De ruimte voor reflectie gaf weldadige rust voor nieuwe gedachten
- In de akkerbouw bestaan al heel veel initiatieven de kunst is om al die initiatieven bij elkaar te brengen en te verbinden tot een standaard monitor om vervolgens hiermee ook weer een aanzuigende werking te hebben op nog weer andere initiatieven.
- Het was fijn om zo te leren van de ervaringen bij de ontwikkeling van de biodiversiteitsmonitor in de melkveehouderij

Aan het eind keken de deelnemers aan deze leerreis ook informeel terug op hun eigen vooroordelen. De meeste deelnemers constateerden dat ze tot nieuwe inzichten waren gekomen door hun primaire oordelen op te schorten en met open mind en hart te luisteren naar het reisverhaal van de gasten.

Vragen/stellingen

Kan landbouw in zichzelf biodiversiteit voortbrengen?

Banken kunnen alleen iets doen als het op KPI niveau is

Wat is de Biodiversiteitsmonitor?

FrieslandCampina, Rabobank en WNF hebben vanuit verschillende perspectieven een gezamenlijke ambitie tot biodiversiteitsherstel in de melkveehouderij. Uitgangspunt is om dit via verdienmodellen in de keten te ontwikkelen. Daarvoor zullen biodiversiteitsversterkende prestaties van melkveehouders, zowel ten aanzien van biodiversiteit op het eigen bedrijf als daarbuiten, meetbaar moeten zijn. Hiertoe wordt door de drie partijen de 'Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij' ontwikkeld. Deze vernieuwende werkwijze beoogt een instrument op te leveren dat het eenduidig meten van biodiversiteitsresultaten mogelijk maakt en daardoor ook ingezet kan worden voor het belonen van melkveehouders via ketenpartijen en andere belanghebbenden. Naast FrieslandCampina en Rabobank kunnen dit ook andere partijen zijn, zoals verpachters en overheden. Het idee daarbij is dat een eenduidig instrument, gedragen door drie partijen met een grote achterban, een aanjager kan zijn voor brede toepassing.

De biodiversiteitsmonitor voor de melkveehouderij meet door middel van Kritieke Prestatie Indicatoren (KPI's) de invloed die een individueel melkveebedrijf heeft op biodiversiteit op het boerenbedrijf en daarbuiten.